

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 28.

Marti 5. Iuliu

1860.

Tractatu de aliantia in contra turciloru incheiatu la a. 1542

Petru Domnulu Moldaviei si Ioachimu Electorulu de Brandenburgu.

Acum mai antaiu datu la lumina din archivulu celu
secretu din Berlinu.

D. Hurmuzachi, descoperindu, nu de multu, in colectiunea lui Hacklyit, tiparita in a. 1599, unu tractatu de comertiu, incheiatu la 1588, de Petru Schiopulu, Domnulu Moldaviei, cu Viliam Hareborne, solulu Elisabetei. reginei de Englitera *), si-a castigatu unu meritu pentru inavutirea dreptulu publicu alu romaniloru. Infacisiandu si eu astadi pentru antaiasi data, din archivulu secretu din Berlinu, unu tractatu secretu incheiatu la 1542 intre Petru Raresiu Domnulu Moldaviei, si Ioachimu Electorulu din Brandenburgu, tractatu care pene acum a zacutu in mas'a acteloru acelu archivu, necunoscutu de cineva; socotu ca facu o mica placere romaniloru, mai alesu celoru ce se ocupa cu dreptulu internatiunалу alu Principateloru nostre.

Petru Raresiu, este unulu din acei mari Domni ai romaniloru, carii, atatu prin puterea braciuluiu catu si prin intieptiunea politiceii loru. sciea se faca deodata si pre poloni si unguri, si pre nemti si turci, se respecte suveranitatea tieriloru nostre.

*) Vedi Uricariulu partea IV. pag. 394. Uricariulu publica acestu tractatu numai in traducere, cu tote ca asemene documente se publica s. numai in testulu originalu, s. in originalu si traducere totudeodata.

„De osulu lui Stefanu Voda celu bunu, dice cronicariulu Ureche despre Petru, semena bine ai fire fecioru, ca la resboie i mergea cu norocu, tier'a si mosia ca unu parinte o socotia. Judecat'a cu dereptate o facea. La statu omu cuviosu, la tote lucrurile indresnetiu, la coventu gat'a a dare respunsu, delu ennoscea toti ca-i harnicu se domnesca tier'a.“

Puterea armeloru lui o arata resbelele ce purta cu nemtii, cu ungurii, cu polonii. Inima avea mai tare de catu ursit'a, cum marturisese contimpuranulu Joviu, asia incatu dupace se retrase dinaintea ostiloru lui Solimannu, nu se indoi a trece Carpatii la unguri, pre carii de a tate ori si atatu de aspru-i pedepsise, fara se cutedie ungurii a se atinge vreodata de persona lui s. a familieii lui: „Ata'ta groza le dedese Petru“ dice cronic'a. Dupa aceea nu se indoi a merge la Constantinopole, in catu lumea nu se putea mira deajunsu de atata cutediare, pentruca singuru in persona se-si apere caus'a inaintea Sultanului. Si se apera cu atata elocintia, incatu dupace nara Sultanului si Visiriloru causele resbeletoru sale si sucesele acelorasi si suferintiele ce petrecu, toti turcii, invinsi nu atatu prin aurulu catu prin afabilitatea sa, disera ca s'orteia pre nedreptu persecuta pre unu barbatu atatu de viteazu si stralucitu prin atate fatalitati*). Ce se tiene de politica si credintia

*) Adeo luculenter causam dixit, ut indigne multatus a fortuna videretur. Erat enim ejus viri excellens bello virtus . . . militaribus Turcarum animis ad admirationem spectata grataque usque adeo ut purpurativel nulla largitione corrupti virum

lui catra puterile vecine, aceeași era chiaru cum se cade a fi politica unui principe romanu alu carui scopu era mantuirea romaniloru de inimizii asia de multi, atatu de perfidi, atatu de cumpliti*).

Astfelu era Petru Raresiu. Domni 16 ani, in doue renduri. Si domni cu severitate ca toti domnii nostri cei buni, cei nemuritori; amatu de poporu ca Alessandru celu bunu; erou ca Stefanu celu mare; vastu in planuri ca Michaiu viteazulu. Asemene acestuia, elu nu pôte, nu deve se remaia vreodata uitatu de ardeleni. De diece ori visită Ardealulu, spre a pedepsi acum pre secui si unguri, acum pre sasi si nemti, si spre a aduce aminte romaniloru ca acésta tiéra nu e nici ungu-résca nici nemiésca, ci Tiéra romanésca!

Inainte de a presenta lectoriloru tractatulu lui Petru cu Ioachimu, voiu se plinescu o detorintia de multamire catra acei barbati eruditi si generosi carii dupa pucin'a cunoscintia ce avui fericirea de a face cu densii, de vreunu anu de candu me arunca sórtea in acesta capitale dela nordu, nu lasa a trece nici o ocaziune fara a mi tinde mana de ajutoriu la studiele mele.

Prea invetiaturu D. profesoru Zinkeisen, dede la lumina in anulu trecut, alu VI-le volume alu renumitei sale istorii osmanice**). Acestu volume caruia preste pucinu are se-i urmeze alu VII-le si celu din urma, tracteza istoria imperiului otomanu dela pacea de Cuciucu-Cainargi (1774) pen' la pacea cu Franci'a (1802). Epoca fatale pentru romanii! indata la inceputulu ei romanii perdu Bucovin'a. Impregiurarile tradarei acestei provincii romane, si a mórtei principelui Ghica, sunt pucinu cunoscute romaniloru. Dn. Zinkeisen, folosinduse

fortem tantis illustrem casibus neque impotenti fortunae animum concedentem, omnino defensuri crederentur. Jovius, hist. sui temp. libro XL-o.

*) cum finitimis belli pacisque studium nequaquam stabili fide, sed in diem occasione et commodis metitur, suaque pariter ac aliena arma nemini unquam certus hostis sed improvisus semper exercet. Idem. l. c.

**) Geschichte des osmanischen Reiches in Europa, von Johann Wilhelm Zinkeisen. 6. Theil. Gotha 1859.

nu numai de biblioteca ci si de archivulu secretu de aici, avú ocaziune de a reversa mai multa lumina asupra acestoru evenimente. Studiandu eu istori'a Dsale, me incredintiai ca archivulu statului de aici posedo o multime de documinte care cunoscute si studiate fiindu ar da o facia cu totulu diversa de cea de astadi, istoriei politice a romaniloru. Rugai deci pre D. Zinkeisen ca, precum mi asternú calea la pretioasele manuscripte ale bibliotecei de aici*) de asemenea se binevoiésca a mi sta intru ajutoriu la gubernu intru a mi castiga voia si la tesaurii archivului secretu alu statului. Astfelu inaintandu-mi cererea la principele de Hohenzollern, de abia trecura trei dile, si cu o nobile liberalitate, demna de unu gubernu atatu de luminatu, mi se acorda voia deplina de a studia in archivulu secretu.

Intrandu in archivu, D. consiliariu secretu Dr. Friedlaender, inainte de a-mi infacisia actele de pre la an. 1773 incóce, despre care anume sciamu de cata importantia sunt pentru romanii, mi facú o a-deverata surprindere chiamandu-mi luarea aminte asupra unoru vechi acte moldavo-prusiane de pre la a. 1542. Si intre aceste acte gasii tractatulu intre Petru si Ioachimu.

I.

Eata-lu, copiatu de man'a mea din originalulu scrisu pre chartia pergamena:

**) „Nos Petrus Woyfode Dei Gratia Hospodaris Moldaffskoye, fatemur et recognoscimus per praesentes nostras litteras pro nobis, et haeredibus nostris caeterisque quibuscunque etc. nos cum Illustrissimo Principe et Domino Domino Ioachimo Marchione Brandenburgensi, Sacri Rhomani Imperii Archi-Camerario et Principe electore, Stettinensium, Pomeranorum, Cassuborum, et Slavorum, atque in Schlesia Crosnensium Duce, Burggravio Nurenbergen. et Rugiae Principe Nec non Sacri Rhomani Imperii Supremo Capitaneo Principe nostro gratiosa, secreta quaedam negotia et pacta fecimus et concordavimus ita et tali modo. Quia Turcarum tyrannus Imperator Solymannus hostili

*) Vedi articulu: „Lugubre monumentum“, publicatu in Revista Carpatiloru.

**) Ve alaturu si o fotografia, din care se vede ca Petru Mejarulu sciea si carte latinca sé.

manu et maximo exercitu praeteritis annis dominia nostra invasit, et nos Victos usque in Constantinopolim secum duxit et carceribus mancipavit, nonnullisque bonis castris et possessionibus nos privavit et spoliavit, et quod magis dolemus, nos et subditos nostros sectae suae Mahometicae subiecit, quod non sine animi dolore referimus et conscientiam nostram plurimum inde laesam agnoscimus. Et iam praefectus Illustris: Princeps Ioachimus Elector a Caesarea Rhomanor. atque Regia Maiestatibus et reliquis statibus totius Imperii Rhomani supremus Capitaneus et Belli Dux deputatus et nominatus sit, qui et maximo Christianorum exercitu et apparatu bellico cum peditum tum equitum ad recuperandum Hungariae regnum atque hosti Turcar. tyranno resistendum profectus et in itinere sit, quod Deus optimus Maximus secundet, Et ut nos nostrique haeredes ex ista servitute Turcica liberari atque contra Christianum sanguinem auxilio esse non compellemur et ad arces nostras atque possessiones restitui, atque in fide Catholica conservari, Sacroque Rhomano Imperio annecti, Vniri et incorporari in perpetuum possemus. Nos pro nobis et haeredibus nostris bona fide et sub Iuramento nostro atque conscientia nostra subque spe salutis nostrae pollicemur et obligamus nos, Quod durante bello isto contra Turcam nos fideles et bonos aliquos exploratores ad certa loca et omni tempore constituemus atque procurabimus, qui egressum Turcae ex Constantinopole, apparatus eius bellicum et ordinem, aciem, et Vires eius omnes explorabunt. Et quid quid in hac re scrutari poterimus id omni tempore ad manus proprias praefati Illustris: Principis Marchionis tanquam supremi capitanei transcribemus et transmittemus quo tandem Illustris. sua gratia hostis Vires et acies totiusque belli ordinem scire et intelligere poterit, cum Jacula praevisa minus feriant, atque aciem suam ita ordinare valeat ut hostem superare ac inde triumphum et Victoriā reportare poterit. Et si Turcar Imperator in propria persona adveniret. Et nos cum subditis nostris et nonnullis aliis, quos in partem nostram allicere poterimus in Inimicum Turcam adesse contingat et tempus opportunum nobis videbitur. Tunc nos Vna cum subditis nostris et reliquis nobis adhaerentibus Vires nostras et potentiam convertemus atque Christia-

norum exercitui aderimus, et auxilia illis praestabimus et quantum possibile ipsum Turcar. Imperatorem suae Illustris. dominationi ut supremo belli Capitaneo vel vivum vel mortuum personaliter praesentabimus. Et cum haec ita expedita fuerint et ad finem deducta, Tunc Sua Illustris. gratia in recompensam foederis et Vnionis Jure Jurando pro se et suis haeredibus sese inscripsit atque sub fide Principi digna se obligavit Vnam notabilem aureorum hungaricalium Summam in auro iusti et boni ponderis vel in grossis talensibus post huius causae expeditionem infra tempus determinatum, et in diem atque locum deputatum exolvere et ad manus nostras seu illorum qui ad haec mandata habuerint integraliter numerari faciet prout litterae d. S. Illustrissimae quae apud nos reconditae sunt, Et manu propria consignatae atque annulo Secreto sigillatae plenius in se continent. Operabiturque S. Illustris. d. atque efficiet apud Caesarem Rhomanor. Maiestatem caeterosque status Sacri Imperii ut nos atque dominia nostra perpetuis temporibus Sacro Rhomano Imperio Vniantur, annectantur, et incorporentur, atque in fide Catholica conserventur, et defendantur. Et cum nos atque nostri haeredes onera Sacri Imperii una cum aliis statibus pendimus. Tunc Statum et Sessionem in Imperio Rhomano statui nostro dignam obtinebimus et obtinebunt. Volumus etiam atque pollicemur pro sustentatione exercitus Christianorum triginta milia hominum ex nostris dominiis iusto et aequo pretio per Regnum Poloniae ad loca exercitus adduci debeant. Et cum adhuc nonnullae differentiae et discordiae inter Regnum Poloniae nos atque dominia nostra indecisae et nondum pacatae existant, Promisit Illustris. pfatus Princeps Elector se se ut arbitrum et amicabilem compositorem intrmittere, et omnia adversa parare et in perpetuam redigere atque stabilire pacem et concordiam. Promittimus itaque pro nobis et haeredibus nostris bona fide et Jure Jurando omnia quae per praedictum Electorem Principem ita decreta, statuta, et pacata, atque concordata fuerint perpetuis temporibus servaturos.

Ita tamen quod nos et dominia nostra Sacro Rhomano Imperio Vnita et incorporata permanent, In quorum omnium fidem et Testimonium praesentis litteras manibus nostris propriis signavi.

mus, *Secretoque Sigillo nostro roboravimus.* *Datæ Soschaviae prima die Martii A-o 1542.*

Petrus Woiwoda
manus p. p.

*Diß sol meyn gnedigster
Her der Churfürst haben.*

Acestu documentu purtă unu sigilu pendentu, impresu in cera rosia. Acum inse e sfermatu de totu. Pre la an. 1576, candu sigilulu era inca intregu, unu notariu publicu lu facsimilă, si charti'a in care sta acestu facsimile se pastreza la archivu. Sigilulu ca tôte sigilele Moldaviei, representa capulu de bouu cu stelutie, dara fara semiluna, si de asupra córneloru urmatorele patru litere majuscule PWHM., care negresitu voru fi insemnandu Petru, Voiv. Hospod. Mold. —

(Va urma.)

Cuventulu notariului Ioanu Pinciu

rostitu

in Resinariu la 1. Iuliu a. c.

(Vedi Gazeta Nr. 28)

Prea onorate Domnule Prefectu!

Onorata adunare!

Mai patru seculi intregi purtara romanii transilvaneni jugulu despoticu alu natiuniloru conlocuitoare. Aceia, pe care romanii, stravechi locuitori ai Transilvaniei, ii priimira ca ospeti se conjurara ai tienea in sclavia in patri'a loru, ii destinase a purta numai greutatile, fara ca sa-i impartasiésca si de bunatatile scumpei loru patrii — ii despoiară de tôte, ma nu se rusinara ai dechiara de tolerati „in vechiulu loru pamentu“ — usque ad beneplacitum Ppis et Regnicolarum. —

In acestu timpu tristu poporulu romanu si afla unica mangaiere in beserica sa, sperandu, ca atotu-putintele, care gubernéza tôte va pune odata ca petu suferintieloru sale celoru mari. Si nici, ca se insielă.

Cu trecerea frumósei nóstre patrii sub sceptrulu augústei case austriace se datéza si era ince-

tarii suferintieloru lui. Marele Imperatu Carolu precum si urmatorii nu au intardiatu a ingriji si pentru prosperitatea poporului romanu. Nu este timpul aci a enumera tôte acele inalte ordinatiuni, care s'au emisu de catra augustii Imperati in favorea poporului romanu.

Nemuritoriulu Imperatu Iosifu, pentru iubirea sa de dreptate, se amintesce in tôte dilele de catra poporulu romanu, éra in deosebi noue Resinareniloru ne este acelu nume cu atatu mai pretiuitu, cu catu Inaltu — acelasi avú rar'a gratia a ne elibera de sub sclavi'a veciniloru nostri, si prin acésta ne deschise calea catra prosperare.

Si daca nu s'a pututu face mai multu in timpii mai din urma, cauza au fostu constitutiunea Tierei, a carei sustienere fiesce-care monarchu cu ocasiunea inaugurarei sale trebuia sa o promita serbătoreste, si in care, firesce, se cuprindea si lig'a natiuniloru conlocuitoare in contra romanului. —

De aici purcede credinti'a cea neclatita si alipirea romanului catra augustulu seu monarchu. Cu acea credintia si alipire s'au luptatu romanii in resbelulu celu lungu francesu sub stindardele austriace; cu acea credintia si alipire s'au redicatu poporulu romanu in anulu de trista aducere aminte 1848, candu tronulu si intregitatea monarchiei era periclitate; si totu cu acea credintia si eroismu s'au luptatu in resbelulu anului trecutu necrutandu nici avere nici sange.

Dreptu-aceea si august. nostru monarchu, punendu de basa imperiului: egala indreptatire a tuturoru popóreloru a redicatu poporulu romanu la demnitatea cuvenita, deschidendu calea spre inaintarea atatu morala, catu si materiala. — Si déca cumva acestu principiu salutaru, facie cu popórule romanu, nu ar fi adusu fruptele dorite, causa este d'a se adseria impregiurariloru celoru éritice, in care s'au allatu imperiulu in deceniulu acesta trecutu, si pentru care inaltulu gubernu alu Maiestatei Sale au fostu silitu a pretinde dela supusii sei jertfe fórté mari, care cu atata au fostu mai simtítóre pentru noi, cu catu suntemu intru tôte mai innapoiati. —

Cu tôte aceste inuse, cu bucuria vedemu, ca tôte jertfele aduse pe altarulu patriei sunt prea

bine cunoscute Maiestatei Sale, si ca acele se si pretiuiescu vedemu si prin decorarea fostului jude Comanu Hambasianu, care este pentru comun'a noastră intréga, pentru pretur'a Orlatului, ma potu sa dicu, pentru fiacare romanu cu atata mai magulitoria —

Acestu actu de parintésca gratia ne face a sperá, ca Maiest. Sa Sacratissima totu cu aceeași ingrijire parintésca ne va priimi si in viitoriu.

Priimesce dreptu-aceea p. o. D. prefectu marturisirea celei mai ferbinte multumiri si alipiri a noastre catra augustulu nostru monarchu si inaltului seu gubernu, totudeodata umilitu rugandune, ca sa binevoiesci a aduce acestu votu profundu de loialitate la cunoscinti'a inaltului tronu.

Sa traiésca Imperatulul!

O aruncatura de ochiu

asupra

Evenimentelor dela 1821.

(Din Revista Carpatiloru.)

(Carpetu.)

IV. Че псме се по́те да знеі асемenea мішеліі дін партеа арміеі лї Інциланте, каре фїндэ компсэ де 10 мїі де о́менї с'а десфїндатэ де кэтре 2500 де тэруї, карї кэ дестэзэ фрікэ де темере аэ ангажатэ вэгаїа? Сжпцеле бравэлї баталїонэ фэръ фолосэ вэрсатэ, ва фї о патэ пештэрсэ пентрэ меморїа кэпетенїлорэ арміеї.

Дэп ачэстэ катастрофэ рэзшїцеле тэспеї дїмпрезнэ кэ шефї еї, аэ дпайнтатэ кэ гравэ спре Козїа. Чеа маї mare парте дїн оштїре с'а дїмпрэштїатэ прїн тэвдї шї пэдрї, дп кэтэ авїа ла Козїа сэ зїчеа кэ се маї афла дп фїндэ ка ла 3000 де о́менї. Тотэзэ ера дп неоржандїелэ шї грóзэ, шї дакэ тэруї с'ар фї івітэ атэпчї аколо, і-ар фї фэктэ пэ тодї прїсонїерї фэръ а келтэї о дескэркэтерэ де пшкэ тэкарэ; асфелэ ера тодї деморалїзатї.

Дїн непорочїре неконтентїеле плої че дїнеа де кэтева зїле, стрїкандэ дрэштэріле, і-аэ скэпатэ де дрэпта рэсплатэ че лї се кэвенїа.

Патрэ зїле аэ шезэтэ дп Козїа, копрїпшї де чеа маї mare фрікэ, шї а чїпчеа зї аэ маї жэкатэ о комедїе.

Пе ла патрэ о́ре дэпэ амїазї с'аэ азїтэ клопоте шї словозїрї де арме шї преодї дпврэкадї дп вес т-мїнте кэпта Те дезм дп вїсерїкэ пентрэ кэ Прїндї зїчеа кэ аэ прїїмітэ штїре кэ Австріа, декларандэ рэсвоїз тэруїлорэ, а шї вэгатэ оштїре дп церэ пе ла Кэїенї. Тодї се дпврэзїшаэ шї сэ фелїчітаэ пентрэ ачелэ неаштэпнатэ ажэторэ. Ачэста дпсэ пэ ера декэтэ о жонглерїе ка сэ адóртэ пе о́менї шї сэшї факэ прегэтрїеле де фэгэ. Прїндї несте нóпте с'аэ фэктэ невэззудї, дїмпрезнэ кэ кэдїва дїн офїцерї чеї маї дпсепнадї лэсэндэ рэзшїцеле арміеї дп воїеа дптэпшлэрі.

А доза зї де дїмінэдэ тогэ тэзэстїреа ера гóлэ, шї тодї жасерэ дрэштэлэ Кэїенїлорэ. дэндэ пэвалэ зпїі несте алдїї, шї арэпкэндэсе кїарэ дп апа Лотрэлї знде аэ перїтэ тэвдї. Кэдї аэ пэзтэ сэ інтре дп пэштэнтэлэ Австріеї, ш'аэ скэпатэ віаца, дар ачелї каре аэ рэмасэ дп церэ аэ тэрітэ маї ла зрїтэ де савїа тэруїлорэ, карїї лї вэпа пэпэ дп локэріле челе маї аскэпсе, дэпэ че с'аэ асїгратэ віне деспре мішелїа лорэ. Пандэрії, дэпэ вэгаїа дела Дрегэшапї, с'аэ дпторсэ ла каселе лорэ, апкэндэсе еаршї де пэзэріе.

Асфелэ с'а сфэжшїтэ револуцїа дела 1821, дпчепэтэ дп лэпа лї Феврэріе шї десфїндатэ дп лэпа лї Ізліе.

Дар цера пэ с'а лїпшїтїтэ; кэчї, атэтэ дп капїталэ кэтэ шї дп челелалте ораше; тэруї фэчеаэ челе маї марї кэзїмії шї жэфэрі сзетэ претекстэ кэ пендесекэ пэ завершїї, (асфелэ де нэміре сэ dedese партизанїлорэ лї Інциланте), шї сзетэ асэ категорїе аэ перїтэ тэвдї невіновадї.

Дп Бэкрештї domnia Паша Сїлістреї, Кехтїа-Беї, кареле, ажэтатэ де кэдїва воерї че авзессерэ кэрадїэ сэ рэзшїе дп церэ, о адїнїстра віне рэз кэп пэтеа.

Кэмінарэлэ Сава че дпкэ се афла дп Бэкрештї кэ бравї лї арпэздї, прїн стрїкта лї дїсчїплїнэ дїнеа брекэп фэріа тэруїлорэ дп кэплэпэ; пентрэкэ ачештїа, вэзвндэ поесїїа лї шї дпдрэзнелэ coldaцїлорэ сеї, се фереа де а сзэвршї оторэрі де фадэ. Дпсэ, вэзшїторэлэ Пашэ, ка сэ сканэ де о асемenea грїжэ, шї ка сэшї пóтэ есерчїта кэзїмеа фэръ дпшїдекаре, хотэръ пердереа отэлї челї маї тревзшїчосэ орашэлї ла о асемenea енокэ, шї кэ кїетэ ла локашэлэ сеэ дп каселе Белэлї ка сэї деа дэпэ кэп зїчеа кэ тэпа са рэсплэтіреа че а вїневоїтэ аї трїміте Сзлтанэлэ пентрэ сервїчіле еале.

Біетълѣ Кѣминарѣ Сава, фъръ съ въззиѣскъ чева, а ordonatъ съ 'і трагъ армѣсарълѣ съ теаргъ знде ера кіематѣ ші съ віе къ дѣнсълѣ пѣмаі чінчі дін чеі маі віежі омені аі лѣі; снѣнѣ къ армѣсарълѣ н'ар фі воітѣ съ плече нїчі декѣм дін локѣ, дар елѣ л'а сілітѣ, ші с'а дѣсѣ ла Паша, знде, дескѣлекъндѣ, с'а сзїтѣ сѣсѣ. Кѣм а інтратѣ дн салѣ, о ловїтъръ де каравїнъ дн грѣмаззі ла доворїтѣ жосѣ ші дндатѣ і с'а тѣятѣ канълѣ. Оаменї лѣі, аззїндѣ детънареа каравїнеї, ші въззндѣ копѣзїа че ера днпре тѣрчі, аѣ днделесѣ нѣмаї декѣтѣ ші аѣ датѣ фѣга ка съ деа де шїре товаръшилорѣ лорѣ, карї днтрѣпъндѣсе ка ла 250 аѣ а-лергатѣ де с'аѣ днкісѣ дн вісерїка Олтенїлорѣ. Тѣрчі атзиче с'аѣ лѣатѣ дѣпъ дѣншї шї аѣ днкѣнціѣратѣ вісерїка.

Атзичї аѣ днченътѣ зпѣ фокѣ дін челе маї крѣпчене де сѣсѣ дін тѣрнѣ вісерїчеї. Фокълѣ а дїнѣтѣ б оре, дар, дн сѣжршїтѣ ачештї бравї, іспрѣвїндѣ картѣмеле шї въззндѣ къ тѣрчі аѣ адсѣ артїлерїа ка съ ватѣ вісерїка, къ сѣвїле дн тѣні ш'аѣ фѣкѣтѣ дрѣмѣ пе днпре тѣрчі лѣсѣндѣ дн зртѣле зпѣ лѣнгѣ шїрѣ де кадавре . . . Мзлї дін ачештїа аѣ перїтѣ, дар, парте дін еї аѣ шї скѣпатѣ.

Асфелѣ а перїтѣ кѣминарълѣ Сава, каре, ера зпѣ омѣ де фїсіономїе плѣкѣтѣ, дар де карактерѣ віклеанѣ шї іпокрїтѣ, бравѣ днсѣ амвїціосѣ, ізвїторѣ де лѣкѣ шї възп віеуѣре. Портълѣ лѣї ера арпѣзѣсѣкѣ, дар де о вогѣдїе неповестїтѣ. Тоуї аї лѣї л'аѣ плѣсѣ ка пе зпѣ татѣ, фїїндѣ лѣї ізвеа къ ідолатрїе.

Кѣ тѣртеа ачештїа съ кам іспрѣвїрѣ віктїмеле револѣціонаре. Дар, воерїї чеї фѣзїдїї песте гранїцѣ, къ тѣте інвїтѣрїе че лї се фѣчеа дін партеа гѣвернълї ка съ реїнтре дн цѣрѣ, тотѣ нѣ дндрѣзнеа, пенгрѣ къ аштепта днпѣчѣїреа Дналтеї Порці къ кѣртеа протектѣре а Рѣсіеї, ка сѣв павѣза ачештїї пѣтерї съ пѣтѣ ешї къ сігѣранѣ. Дндрѣтасерѣ шї жалѣ кѣтре днпѣратълѣ Рѣсіеї кѣ рѣгѣчне съ віневоїесѣкѣ а днвѣлѣтѣдї сѣрта ромънїлорѣ къ о реформѣ гѣвернементаљ, каре ера съ реднтегрезе дрѣпѣлѣ адеѣреї де Домнѣ ромънѣ, шї аштепта ресѣлатълѣ ачештїї дн-трепрїндерї.

Кѣ тѣтѣ реаоа еї органісаціе, револѣціа дела ан. 1821 де шї а продѣсѣ цѣреї непорочїрї де тотѣ фелѣлѣ, дар, дн сѣжршїтѣ а фѣкѣтѣ съ редовъндѣесѣкѣ Ромънїа дрѣпѣлѣ пердѣтѣ де атѣта тїмпѣ де а авѣа Домнѣ дін сінсълѣ еї.

Пе ла сѣжршїтѣлѣ вереї, Банълѣ Барѣлѣ Вѣкѣресѣкѣ, Банълѣ Грїгорїе Гїка шї Логофѣтїлѣ Константїнѣ Бѣлѣ-

чеанѣ че ераѣ рефѣзїації ла Кронштад, дїмпреснѣ къ адїї воерїї маї нїчі ла рангѣрї дар дін фамїлії днсемпате, с'аѣ днторсѣ дн цѣрѣ шї віїндѣ ла Бѣкѣрештї с'аѣ днфѣзїшатѣ ла Паша. Ачешта днкрѣдїнѣндѣї деспре вѣна воїнѣ а Сѣлтанълї, леа фѣгѣдїтѣ къ ва мїжлѣчї съ лї се аскѣлте рѣгѣчнеа де а се рѣндѣї Домнѣ ромънѣ, шї дѣпъ ordїнълѣ че прїїмісе дела Константїнополе 'ї-аѣ шї порнїтѣ аколо, знде, дѣпъ о шедере де 4 лѣнї, Банълѣ Грїгорїе Гїка фѣ днтрїтѣ де Домнѣ шї с'а днторсѣ ла Бѣкѣрештї къ воерїї шї а лѣатѣ кѣрта цѣреї.

Ачештѣ Домнѣ де шї ера неднвѣдатѣ, дар, кѣм а ажнѣсѣ ла дналта дерегѣторїе а патрїеї сале, нѣ с'а гѣндїтѣ де кѣтѣ ла непорочїрїе че треѣсерѣ песте еа шї ла докторїїле каре пѣтеа съ тѣмѣдїесѣкѣ р-пеле еї.

А десѣїнѣдатѣ авъзѣрїе днтемеїате де атѣта тїмпѣ къ зпѣ кїпѣ лѣдїзїтѣ. А днтокнїтѣ четеле де осташї ромънї, карї, маї наїнте ера де арпѣзїдї. А кѣрѣдїтѣ къ днчетълѣ цѣра де оштрїї тѣрчештї, а фѣкѣтѣ съ се респектезе дрѣпатеа, шї къ днчетълѣ с'а лїнїштїтѣ цѣра де тотѣ.

А днтокнїтѣ шкѣле ромънештї, а днтрѣдѣсѣ паважълѣ лїделорѣ къ піатрѣ.

Дорїнда ромънїлорѣ де а лї съ днвѣзїлѣтѣдї сѣрта прїнтр'о реорганїзаціе політїкѣ, а треѣзїтѣ сѣшї до-вѣндѣесѣкѣ ресѣлатълѣ еї.

Аша дар хотѣрѣндѣсѣ о конферїнѣ де пленї-потенці рѣндѣзїдї дін партеа амѣндѣрѣра днпѣрѣзїї-лорѣ, пе ла мїжлѣкълѣ вереї а. 1827, треѣзѣрѣ міністрї отоманї прїн цѣрѣ ка съ мерѣгѣ ла Акерман знде ера съ фїз днтѣлїреа.

Днпре алте інтересе че съ трактарѣ ачї, Цѣара ромънѣсѣкѣ нѣ фѣсе зїтатѣ, чї се хотѣрѣ сѣрта еї політїкѣ.

Дѣпъ днтрїреа ачештїї трактатѣ Прїнѣдълѣ Домнїторѣ а прїїмітѣ порѣнкѣ съ днтокѣесѣкѣ зпѣ комїтетѣ че ера съ се окѣле къ компѣнереа знеї новѣ ре-форме, дар днпреїѣзѣрѣїе політїче н'аѣ ертатѣ а сѣ ефектѣа днвоїреа днкеїатѣ къ Дналта Портѣ фѣрѣ рѣсвоїз; шї ла анълѣ 1828 Маїс 1-їз рѣшїї днтрарѣ дн капїталѣ де знде фѣзїсе маї наїнте Домнълѣ ла мѣнѣї регретатѣ де тоуї компатрїоуїї сѣї.

Колонелѣ I. Воїнесѣкѣ.

Adeverat'a causa a trecerei armeniloru din Moldova in Transilvania

(nu e nici de catu tirani'a s'eu neospitalitatea romaniloru moldoveni, dupa cum cutéza a respandi jurnalulu magiaru besericescu „Religio“.)

(Urmare.)

Cate popóra de diverse relegiuni si nationalitati n'au locuitu in Moldova'a, intre cari sunt si secuii Csanga-i, cari pe timpurile, candu si armenii erau acolo, erau in Moldova, si nece unulu n'a suferitu dela romanii Moldoveni góna pentru limb'a, nationalitatea si relegiunea sa, cari pene astadi nevatemate le pastréza; si apoi se fia de a crede ca singuri numai armenii se fia patimitu góne crudele pentru limb'a, nationalitatea si ritulu seu, dupa ce credinti'a era una si aceeaasi cu a Moldoveniloru?!!

Ce se tiene de relegiunea armeniloru, earasi Fasching in „Nova Dacia“ pagina 27, casu se ne spuna; care, dupa Istori'a besericésca asia dice: „Daca te vei uitá la relegiunea loru (armeniloru) unii urmau cea catolica, éra ceialalti se lipiau de eresulu lui Eutichie, care de demultu este in autorii sei, Eutichie archimandritulu Constantinopolei si Dioscor episcopulu Alexandriei afurisitu in conciliulu din Chalcedonu a loru 630. de episcopi.“

Relegiositatea si statornicia cea mare in creseinismu a poporului armenescu nu voimu noi nici de catu si nici odata a o aduce la vreo indoieála, ci bucuros o recunoscemu; inse de vomu urmari, nu intru atata Istori'a, catu chiaru numai articolulu „az Erdélyi örmények multja“ de nu vomu voiú a face sila adeverului, vomu debui se marturisimu, ca tocma si in disulu articulu aflamu prea gróse, ne-negabile, si cu man'a papaibile urme de o politica, dupa care armenii cu invapaiatulu zelu alu relegiositatei sale, unde acesta a potutu se vina in conflictu cu interesele loru politice si private materiale s'eu comerciale, n'au fostu asia scrupulosi, ci lau sciutu de minune a lu stempera, si a'lu acomoda si dupa starile impregiura ale popóreloru si locuriloru, si a intereseloru politice, materiale si comerciale ale loru, pe unde s'au asiediatu cu lociinti'a.

Si noi numai din acésta, in fapta vederata politica ne putemu noue esplica, cum marii ortodocsi

armeni, pene ce stete imperiulu Bizantinu in flóre, — cu care si in lucruri politice — ca vecini — si in lucruri comerciale, si in trebi relegiöse aveau multu de a face, si dela care avea multe a spera — dupa ce in acestu imperiu se imputernici eresulu lui Eutichie — care era si de imperatu Bizantinulu inca partiinitu — cum, dico, se alipira toti de eresulu acesta alui Eutichie; cum, despartienduse beserica orientale de cea occidentale, remasera si armenii in neunire cu Roma; cum, facundu grecii cu latinii in conciliulu Florentinu pace si unire, armenii — a carora soli au sositu in Florenti'a pela sfersitul conciliulu — primira si ei unirea, inca cu mai multe conditiuni si schimbari ca grecii 1), cari numai cele 4 puncte cunoscute, fara a schimba macaru o iota, din avutulu mai nainte ritu si disciplina, au voitu ale primi 2); cum, apoi dupa ce s'au retrasu si grecii dela facuta unire in conciliulu Florentinu s'au retrasu si armenii, a carora o mare parte pene astadi se tienu statornicesce de ea.

Cum earasi, dupa ce fura isgoniti armenii din patri'a loru prin persi si prin turoi, nu pentru relegiune acum, ci pentru crimos'a inpolitica si cërta pentru tronul a filoru regelui Armeniei Leone alu III. urmata 3), armenii carii in patri'a loru Armeni'a erau Eutichieni si neuniti cu Rom'a, venitii

1) Si de aci vine pucin'a assimilare a ritulu, si a disciplinei armeniloru cu a besericei latine, eara nu depre timpurile S. Silvestru Papa I. si a S. Grigorie Illuminatorele, apostolulu armeniloru, pe candu in disciplina si ritu, intre biserica occidentale si orientale s'eu mai neci o desclinire, s'eu prea neinsemnata era.

2) Syropulos, Hist. Conc. Florentini Sect. III. cap. III., in fine ibidem cap. 16, ibid. Sect. 7 c. 6, ibid. cap. 10, ibid. Sect. 8 c. 8 et 12, ibid. Sect. 9 cap. 10 et Sect. 10 cap. 11 in fine.

3) Fasching in „Nova Dacia“ pagina 25 si 26 asia descrie intemplantarea acésta „Armeni ea tempestate in Transilvaniam nacti sunt aditum, qua Regnum Armeniae ab Oscin et Hagagh Regis Armenorum Leonis III. filiiis, fraterno dissidio discerptum est; Hagagh enim regnandi accensus cupidine, ea lege adversus fratrem, Persica et Turcica

si asiediati cu locuinti'a in Crimea si in Poloni'a sub imperiu catolicu, se facura fara nece o greutate si sila — catolici — ca istori'a si autorele pomenitului articulu din Religio, de sila nu face nece o pomenire. — Ear' carii s'au asediatu in Moldova — dupa cum recunosc si autorele articolului „az Erdélyi őrményet multja“ au ramasu neuniti, — precum ii escusa — numai din nescientia?! Inse venindu ei pe cale din Armenia (s'au mai bene din Crimea si Poloni'a, de unde pe rendu apoi s'au stracuratu si in Moldova) catra Moldova, cum au pututu uita de ce relegiune s'au tienutu?!

Tôte aceste sunt nesce mari simptome, si inegabile documente, ca fratii nostrii armeni n'au avutu nece o lipsa de vreo sila de a se acomoda si cu relegiunea sa; si de asi stempera zelulu, dupa interesele sale politice, materiale si comerciale si relegionarie, a Ditiuniloru, si a locuriloru si a Domnitoriloru in a carora provincii s'au asediatu cu locuinti'a. —

(Va urma.)

Insanatosiarea *).

In patulu durerii, in dogă de mörte
Jacut'amu de multi ani cadiuta reu förte,
Pen' ce numai peleami remase pe osa,
Si grea resuflareami in vescedulu peptu.

implorat Auxilia, suae penitus Gentis et Patriae memor, ut hi eo decedente succederent, modo ipse dum viveret solus imperaret. Malum hocce consilium Consultori exitium attulit. Nam Persae ac Turcae postquam Haagho soliam stabilivissent, moram longiorem aversati, eo per insidias sublato, populationibus et ferro sui securos Armenos invadunt, injuriis divexant, denique partito inter se Regno, caesis potentioribus civibus, finitimam urbem Ani dictam eamque vastissimam Persis vicinam, de qua illis minime conveniebat, communi consilio diruunt.“ —

*) Ca proba, dela tipografia seminarului de nou redicata in Blasiu in 1. Ianuarie 1835.

O! catu leng' altarele tale frumöse
Sione, oftaiu: pene candu totu s'asteptu!
Oftaiu, ci suspinuri de aceste si multe
Din sinulu teu, cine, era se le asculte?

Ea piere, dicea, si streinulu cu fiere,
Si amicul cu lacrimi, ci fara putere.
Se pieru! vai ce cugetu de mörte si rece, —
In florea vietii, ai Dömne, se pieru?
Perindu eu, a mele suspinuri miaru trece,
D'a tale, o natie dulce si cleru?
Oftaiu, si deodata durerea amara,
Sufarea, si graiu, si sentirea 'ncetara!

Muri'amu: ci earasi candu noulu parinte
Si'n grijile multe aducundusi aminte
C'un versu de putere strigatumiau; scöla,
In talpi sanatosă n' minutu m'am sculatu.
Poporulu te astepta, si tiner'a scöla?
Sculatum'am Dömne, tu m'ai inviatu,
Cum Fenixulu tineru invie, si sbora
Din cuibu unde tristu se culcase se mora.

Catu pote se sentia de caldu, si se dica
O'inima plina, ce acum se redica,
Sentiesce si a mea, si umilita se 'nchina
Si cade la tronulu teu, mare pastoriu:
In tine se 'ncrede, si 'n facia cea lina,
Si'n versulu celu dulce si mangaitoriu.
Ah! Clerulu si natia cea romanésca
De acesta virtute voru seti multumésca.

Ear voi, tinerime de buna asteptare,
Voi scumpele natiei margaritare,
Cuprinde pre o maica ce a vöstra doresce
Lumina si bine, si vine intre voi;
Si'n semnu de plecareami nespusa, primesce
Aceste de 'ncepere prospete foi.
Tu cresci, si cu sporiu invetiandu te destepta;
Ca daruri si alte mai multe te astepta.